

**ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΜΕ
ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙΣ**

Όταν
γυναίκες και άνδρες
συζητούν

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΛΥΧΝΟΣ

Deborah Tannen Dr Ph.

1993

ΕΠΤΑ

Ποιος Διακόπτει τον Άλλο; Θέματα Κυριαρχίας και Ελέγχου

Η α σας πω τώρα ένα ανέκδοτο που λέει συχνά ο πατέρας δικαστής. Μια γυναίκα ζητά διαζύγιο από τον άνδρα της. Ο δικαστής τη ρωτάει γιατί θέλει διαζύγιο, εκείνη εξηγεί ότι το θέλει επειδή ο άνδρας της δεν της έχει πει κουβέντα και δυο χρόνια. Ο δικαστής ρωτάει το σύζυγο: «Γιατί έχετε απευθύνει το λόγο στη σύζυγό σας επί δύο έτη και εκείνος απαντά: «Γιατί δεν ήθελα να τη διακόψω».

Αυτό το ανέκδοτο απεικονίζει τη διαδομένη στερεότυπη αντίληψη ότι οι γυναίκες μιλούν πάρα πολύ και διακόπτουν τους άνδρες όταν μιλούν.

Σε απόλυτη αντίθεση με το στερεότυπο αυτό είναι το αποτέλεσμα που περιγράφεται πολύ συχνά στις έρευνες πάνω σε θέματα κυριαρχίας και γλώσσας, ότι δηλαδή οι άνδρες είναι αυτοί που διακόπτουν τις γυναίκες. Δεν έχω διαβάσει ποτέ άρθρο πάνω στο θέμα που να μην αναφέρει αυτό το εύρημα. Είναι ένα πολύ ικανοποιητικό εύρημα, γιατί αποδεικνύει ως εσφαλμένο το μισογυνικό στερεότυπο που κατηγορεί τις γυναίκες ότι μιλούν πάρα πολύ και διακόπτουν

την εμπειρία που βιώνουν οι περισσότερες γυναίκες, ότι συχνά διακόπτονται από τους άνδρες.

Οι δύο ισχυρισμοί — ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες και οι γυναίκες διακόπτουν τους άνδρες — απηχούν και στηρίχθηκαν στην υπόθεση ότι το να διακόπτεις τους άλλους είναι μια πράξη, ένα είδος κακομεταχείρισης του άλλου μέσα από την επικοινωνία. Αυτός που διακόπτει θεωρείται κάτι σαν κακόβουλο ή ανήθικο άτομο, αυτός που διακόπτεται σαν ένα αθώο θύμα. Αυτές οι αντιλήψεις είναι εδραιωμένες στην υπόθεση ότι το να διακόπτεις είναι ένα είδος αδιάκριτης διείσδυσης, καταπάτησης του δικαιώματος του άλλου να μιλήσει, μια προσπάθεια επικυριαρχίας.

Η κατηγορία ότι διακόπτει κανείς τους άλλους είναι ιδιαίτερα σημαντική στις στενές σχέσεις, όπου το φαινόμενο αυτό είναι φορτισμένο με μεταμηνύματα — ότι ο σύντροφος δε νοιάζεται αρκετά, ότι αγνοεί, δεν ενδιαφέρεται. Αυτά τα παράπονα φτάνουν στον βαθμό μιας τέτοιας σχέσης, εφόσον εκεί είναι που οι περισσότεροι διακόπουμε, πάνω απ' όλα, να μας εκτιμούν και να μας ακούνε. Η αντίληψη ότι το ότι αισθάνεσαι πως σε διέκοψαν δε σημαίνει πάντα ότι ο άλλος είχε την πρόθεση να διακόψει. Και το να σε κατηγορούν ότι διακόπες τον άλλο, όταν ξέρεις ότι δεν είχες τέτοια πρόθεση, είναι εξίσου απογοητευτικό, όσο το να σε διακόπτουν πριν προλάβεις να ολοκληρώσεις τη σκέψη σου.

Επειδή το παράπονο «Με διακόπτεις» είναι τόσο συνηθισμένο και επειδή σχετίζεται με θέματα κυριαρχίας και ελέγχου, που είναι θεμελιώδη για την πολιτική των σχέσεων μεταξύ των δύο φύλων, η σχέση μεταξύ της έννοιας «διακόπτω τον άλλο» και της έννοιας «κυριαρχώ πάνω του» αξίζει να τύχει εκτενέστερης εξέτασης. Για το λόγο αυτό, είναι απαραίτητο να εξετάσουμε προσεκτικά τι ακριβώς σημαίνει το φαινόμενο να διακόπτει κανείς τον άλλο, ενώ μιλάει.

ΔΙΑΚΟΠΤΟΥΝ ΟΙ ΑΝΔΡΕΣ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ;

Οι ερευνητές που αναφέρουν το εύρημα ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες έχουν καταλήξει σ' αυτό το συμπέρασμα έπειτα από καταμέτρηση περιπτώσεων διακοπής της ομιλίας του άλλου. Στην επισήμανση των περιπτώσεων διακοπής ομιλίας του άλλου δε λαμβάνεται υπόψη το θέμα των συζητήσεων που ερευνήθηκαν: το περιεχόμενο της συζήτησης, οι προθέσεις των ομιλητών, οι μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις, ούτε και το αν η «διακοπή» επηρέασε τη συζήτηση. Αντίθετα, χρησιμοποιήθηκαν μηχανιστικού τύπου κριτήρια για την εντόπιση των διακοπών. Οι πειραματικοί ερευνητές οι οποίοι μετρούν πράγματα έχουν ανάγκη εφαρμόσιμων κριτηρίων για να αναγνωρίσουν αυτά που μετρούν. Όμως, οι ερευνητές της εθνογραφίας — αυτοί δηλαδή που πηγαίνουν επί τόπου και παρατηρούν εκείνη τη συμπεριφορά των ανθρώπων που θέλουν να κατανοήσουν — είναι εξίσου επιφυλακτικοί απέναντι στα εφαρμόσιμα κριτήρια, όσο οι πειραματικοί ερευνητές παραμένουν προσκολλημένοι σ' αυτά. Η εντόπιση του φαινομένου της διακοπής της ομιλίας του άλλου με μηχανιστικά κριτήρια είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτών των διαφορών στις απόψεις.

Η γλωσσολόγος Adrian Bennett εξηγεί ότι η εντόπιση του φαινομένου της «επικάλυψης στη συζήτηση» μπορεί να γίνει με μηχανιστικό τρόπο: Όποιος παρακολουθεί μια τρέχουσα ή μια μαγνητοσκοπημένη συζήτηση, μπορεί αμέσως να καταλάβει αν οι δυο φωνές ακούγονται συγχρόνως ή όχι. Όμως, η επισήμανση του φαινομένου της διακοπής του άλλου είναι αναπόφευκτα θέμα ερμηνείας, όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ανθρώπων. Για να βεβαιωθείς για το αν κάποιος ομιλητής παραβιάζει τα δικαιώματα ενός άλλου ομιλητή, πρέπει να γνωρίζεις αρκετά και για τους δύο ομιλητές και για το όλο πλαίσιο της συζήτησης. Π.χ. τι λένε οι συνομιλητές; Πόση ώρα μιλάει ο καθένας; Ποια είναι η μεταξύ τους σχέση; Πώς αισθάνονται για το γεγονός ότι τους διέκοψαν; Και πάνω απ' όλα, ποιο είναι το περιεχόμενο

του σχολίου του δεύτερου ομιλητή, σε σχέση με τον πρώτο: είναι κάτι που ενισχύει την ομιλία του, είναι αντίφαση ή αλλαγή θέματος; Με άλλα λόγια, τι προσπαθεί να κάνει ο δεύτερος ομιλητής; Ένα φανερά υποστηρικτικό σχόλιο μπορεί στο βάθος να υποβιβάζει τον άλλο, ενώ μια φανερή αλλαγή θέματος μπορεί να αποτελεί έμμεσο τρόπο υποστήριξης — όπως στην περίπτωση που ο έφηβος δεν αξιοποιεί την ευκαιρία για να δείξει τη συμπάθειά του στο φίλο του, επειδή η έκφραση συμπάθειας μπορεί να τον κάνει να νιώσει υποδεέστερος.

Αυτοί και άλλοι παράγοντες επηρεάζουν το αν έχουν παραβιαστεί τα δικαιώματα λόγου κάποιου, και αν ναι, το πόσο σοβαρή είναι η παραβίαση. Υπάρχουν περιπτώσεις που αισθάνεσαι ότι σε διέκοψαν, αλλά δε σε πειράζει. Άλλες φορές όμως σε πειράζει πολύ. Σε τελευταία ανάλυση, διάφοροι ομιλητές έχουν διαφορετικά στυλ συνομιλίας και επομένως ένας ομιλητής μπορεί να αισθάνεται ότι τον διακόπτουν, ακόμα και αν ο άλλος δεν είχε την πρόθεση να διακόψει.

Θα παραθέσω ένα παράδειγμα τέτοιου ευρήματος από τους Candace West και Don Zimmerman, το οποίο δείχνει την περίπτωση που ένας άνδρας διακόπτει μια γυναίκα. Στην περίπτωση αυτή νομίζω ότι η διακοπή δικαιολογείται με όρους δικαιωμάτων αλληλεπικοινωνίας (Οι κάθετες γραμμές δείχνουν επικάλυψη).

ΓΥΝΑΙΚΑ: Έτσι ε, δεν μπορείς να παραπονιέσαι με τόσο υλικό που μάζεψες σε μια μέρα (4.2), όμως εγώ ρώτησα τον καθηγητή της Φυσικής μήπως δεν μπορούσα να αλλάξω αυτό

ΑΝΔΡΑΣ: Μην το αγγίζεις

αυτό (1.2)

ΓΥΝΑΙΚΑ: Τι; (παύση)

ΑΝΔΡΑΣ: Τα έχω όλα τακτοποιημένα όπως τα θέλω στις σημειώσεις μου που κρατάς και θα τα διαλύσεις έτσι όπως γυρίζεις τις σελίδες.

Οι West και Zimmerman θεωρούν ότι αυτό αποτελεί διακοπή της ομιλίας, επειδή ο δεύτερος ομιλητής άρχισε να μιλάει, ενώ ο πρώ-

τος ομιλητής μιλούσε ακόμη (αλλάξω). Όμως, αν λάβουμε υπόψη για ποιο πράγμα γινόταν συζήτηση, τα δικαιώματα του πρώτου ομιλητή μπορεί να μην έχουν παραβιαστεί. Αν και υπάρχουν κι άλλες όψεις στην ομιλία αυτού του άνδρα, που μπορεί να τον κάνουν να φαίνεται ότι κυριαρχεί στη συζήτηση, το γεγονός ότι διακόπτει για να ζητήσει από τη γυναίκα να σταματήσει να φιλομετρά τις σημειώσεις του δεν αποτελεί αφ' εαυτού παραβίαση του δικαιώματος της ομιλίας. Πολλοί άνθρωποι, βλέποντας κάποιον να χειρίζεται κάτι δικό τους με τρόπο ολέθριο για μια πολύ προσεγμένη δουλειά, θα αισθάνονταν δικαιωμένοι να ζητήσουν από τον άλλο να σταματήσει αμέσως, χωρίς να επιτρέψουν να γίνει μεγαλύτερη ζημιά περιμένοντας την κατάλληλη συντακτική και ρητορική στιγμή για να πάρουν το λόγο.

Ο κοινωνιολόγος Stephen Murray δίνει ένα παράδειγμα αυτού που θεωρεί ως την κατεξοχήν περίπτωση διακοπής της ομιλίας — όπου κάποιος διακόπτει για να μιλήσει για ένα διαφορετικό θέμα, όταν ο πρώτος ομιλητής δεν έχει ακόμα ανοίξει ουσιαστικά το στόμα του. Ακολουθεί ένα τέτοιο παράδειγμα:

H: Νομίζω		ότι
W:		Θέλεις λίγη σαλάτα ακόμα;

Αυτή η απλή συναλλαγή δείχνει πόσο περίπλοκη μπορεί να είναι μια συζήτηση. Πολλοί πιστεύουν ότι ένας οικοδεσπότης έχει το δικαίωμα, αν όχι την υποχρέωση, να προσφέρει φαγητό στους καλεσμένους του, ακόμα κι αν αυτοί εκείνη τη στιγμή μιλούν. Η προσφορά φαγητού, όπως το να ζητήσεις το αλατοπίπερο κτλ. έχει προτεραιότητα, επειδή, αν ο οικοδεσπότης περίμενε τη στιγμή που δε θα μιλούσε κανείς και οι καλεσμένοι περίμεναν μέχρι να σταματήσουν όλοι για να ζητήσουν να τους δώσει κάποιος τη πιατέλα με το φαγητό που δεν τη φτάνουν, τότε, όσο πιο επιτυχημένη θα ήταν η συζήτηση, τόσο πιθανότερο θα ήταν ότι πολλοί καλεσμένοι θα γύριζαν στο σπίτι πεινασμένοι.

Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι οποιαδήποτε στιγμή είναι κατάλληλη να διακόψει κάποιος τη συζήτηση για να προσφέρει φαγητό. Αν ένας οικοδεσπότης συστηματικά διακόπτει για να προσφέρει φαγητό, κάθε φορά που κάποιος συνδαιτημόνας αρχίζει να λέει

κάτι, ή διακόπτει για να προσφέρει φαγητό τη στιγμή που ένας ομιλητής φτάνει στο πιο κρίσιμο σημείο της διήγησής του ή στο σημείο που προκαλεί γέλιο ένα ανέκδοτο, τότε αυτό μοιάζει με παραβίαση δικαιώματος ή έκφραση κακόβουλων κινήτρων. Η κατηγορία όμως ότι κάποιος διακόπτει δεν μπορεί να δικαιωθεί βάσει ενός μοναδικού περιστατικού, όπως αυτό που αναφέρθηκε.

Οι διαφορές στα στυλ συνομιλίας, μπερδεύουν ακόμα περισσότερο τα πράγματα. Μπορεί κάποιος να μεγάλωσε σ' ένα σπίτι όπου συνεχώς όλοι συζητούσαν και παράλληλα με την κουβέντα προσφερόταν φαγητό, ενώ ένας άλλος μεγάλωσε σ' ένα σπίτι όπου η συζήτηση ήταν σπάνια και το φαγητό προσφερόταν μόνο όταν υπήρχε παύση στη συζήτηση. Αν δυο τέτοιοι άνθρωποι ζούν μαζί, είναι πιθανόν ότι ο ένας θα διακόπτει για να προσφέρει φαγητό, περιμένοντας ότι ο άλλος θα συνεχίσει να μιλάει, όμως ο σύντροφος που σιχαίνεται να τον διακόπτουν, θα αισθανθεί ότι τον διέκοψαν και μπορεί ακόμα και να αρνηθεί να ξαναρχίσει να μιλάει. Και οι δυο θα είχαν δίκιο, επειδή η έννοια «διακόπτω τον άλλο» δεν είναι μηχανιστικής φύσεως. Είναι θέμα ατομικής αντίληψης δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, καθώς προέρχεται από ατομικές συνήθειες και προσδοκίες.

ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΣΤΟ ΛΟΓΟ ΤΟΥ ΑΛΛΟΥ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΕΠΙΚΑΛΥΨΗ

Στα παραδείγματα που δώσαμε η επικάλυψη — δυο φωνές που μιλούν συγχρόνως — δεν αποτελεί κατ' ανάγκην διακοπή, δηλαδή παραβίαση των δικαιωμάτων ομιλίας κάποιου. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις, όπου οι ομιλητές αισθάνονται ότι πραγματικά τα δικαιώματά τους έχουν παραβιαστεί και μπορεί ακόμα και να αισθάνονται ότι τους διέκοψαν, ενώ δεν υπάρχει επικάλυψη στο λόγο. Ένα παράδειγμα τέτοιας περίπτωσης υπάρχει στην ανάλυση της Alice Greenwood των συζητήσεων γύρω από το βραδινό

σεξε αυτό που θα πω», ο Mark άρχισε να ρωτάει «Είναι τόσο αστείο όσο —» αλλά δεν τέλειωσε τη φράση του επειδή ο Dennis γέλασε και η Denise ξεκίνησε να λέει το λογοπαίγνιο, όπως και είχε ανακοινώσει. Έτσι, η διαμαρτυρία του Mark μοιάζει σαν μια εφαρμογή στην πράξη του αστείου «Μη μιλάς, όσο εγώ σε διακόπτω».

Ο Mark πήρε επίσης μια στάση αντίθεσης, παρ' όλο που στην πραγματικότητα μάλλον υποστήριζε παρά διαφωνούσε. Τα κορίτσια μόλις είχαν πει ότι ο γλωσσοδέτης τους ήταν «όμοιος με τον πασίγνωστο γλωσσοδέτη». Αν ο Mark απλώς έλεγε «το γλωσσοδέτη» (Ο Πέτρος με το σουραύλι έπιασε μια μεζοπιπεριές τουρσί*), στην περίπτωση αυτή η διακοπή θα μπορούσε να ήταν υποστηρικτική, ως διατύπωση του τελευταίου μέρους της εξήγησης που έδινε η Denise. Αντίθετα, όμως, άρχισε τη φράση του με τη λέξη «Όχι», λες κι αυτές ισχυρίζονταν ότι ο δικός τους ήταν ο περίφημος γλωσσοδέτης.

Σ' αυτή τη συζήτηση τα κορίτσια προσπαθούσαν να εμπλέκουν και τον Mark στο φιλικό τους πείραγμα. Στη μελέτη που έκανα στο Greenwood στις συζητήσεις των παιδιών της με τους φίλους τους βρήκε ότι όσο πιο πολλές διακοπές περιείχε μια συζήτηση, τόσο πιο άνετα ένιωθαν τα παιδιά και τόσο πιο πολύ τη χαιρόταν. Ωστόσο, ο Mark αρνήθηκε να πάρει μέρος στο αστείο τους, κινδυνεύοντας στο δικαίωμά του να έχει το λόγο χωρίς να τον διακόπτουν. Ίσως ένας παράγοντας ήταν ότι ήταν λίγα χρόνια μικρότερος. Ίσως δεν του άρεσε ο ρόλος του ακροατή. Ίσως ένιωθε ότι υποβιβάζονταν, όταν η Denise ρώτησε «Δεν το 'χεις πει ποτέ; ...σοβαρά, Mark»; Όποιος και να 'ναι ο λόγος, η Denise, η Stacy και ο Dennis μιλούσαν με οικειότητα, ενώ ο Mark ήθελε πιο πολύ να μιλήσει από καθέδρας. Δεν είναι περίεργο, αργότερα η Denise είπε στη μητέρα της ότι δεν της άρεσε να μιλάει.

Παρ' όλο που η Denise πράγματι «διέκοψε» τον Mark, ο Dennis του πει «Ίδιο πράγμα. Είναι σαν αυτό που είπα» δε φάνηκε να προσπαθούσε να τον υποβιβάσει. Κι ακόμα, αν και η Denise

* Σ.τ.μ. Παρόμοιος με τον προηγούμενο γλωσσοδέτη. Στην αγγλική έκδοση: Piper picked a peck of pickled peppers.

Stacy αλληλοδιακόπτονται, δεν υπάρχει ένδειξη ότι προσπαθούσαν να αλληλουποβιβάστούν. Υπάρχει, ωστόσο, κάποια ένδειξη ότι ο Mark ίσως και να προσπάθησε να υποβιβάσει τη Stacy και τη Denise π.χ. αρνούμενος να γελάσει με τα αστεία τους και απορριπτοντας την εξήγησή τους για το λογοπαίγνιό τους, παρ' όλο που δεν επικάλυψε την ομιλία τους. Επομένως, δεν είναι η διακοπή των άλλων που αποτελεί στάση επικράτησης, αλλά αυτό που προσπαθούν να κάνουν οι ομιλητές, όταν μιλούν ο ένας στον άλλο.

ΕΠΙΚΑΛΥΨΗ ΟΜΙΛΙΑΣ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΗ ΠΑΡΧΕΙ ΔΙΑΚΟΠΗ

Ο ισχυρισμός ότι το να διακόψεις τον άλλο είναι εκδήλωση προσπάθειας για επικράτηση στηρίζεται στην υπόθεση ότι η ομιλία είναι μια δραστηριότητα, κατά την οποία κάθε φορά που μιλάει ένας ομιλητής, αυτό όμως αντικατοπτρίζει μάλλον μια ιδέα παρά μια πρακτική. Οι πιο πολλοί Αμερικανοί πιστεύουν ότι όταν μιλάει κάποιος οι άλλοι πρέπει να σωπαίνουν, ανεξάρτητα από το τι κάνουν στην πραγματικότητα. Έχω καταγράψει πολλές οικογένειες στις οποίες ακούγονται πολλές φωνές συγχρόνως και είναι φανερό ότι όλοι περνούσαν καλά. Όταν έπειτα ρωτούσα τους συνομιλητές για τις εντυπώσεις τους από τη συζήτηση, μου έλεγαν ότι είχαν περάσει ευχάριστα. Όταν όμως τους έβαλα να ακούσουν την κασέτα κι άκουγαν ότι μιλούσαν όλοι μαζί, ένιωθαν απερίεργα και έκαναν σχόλια του τύπου «Θεέ μου, πραγματικά μιλάει κάτι τέτοιο;», σαν να τους είχαν πιάσει τσακωτούς με τα χέρια τους βρακιά κατεβασμένα.

Στο βιβλίο με τον τίτλο *Conversational Style* (Στυλ Συζήτησης) έκανα μια ανάλυση μιας συζήτησης διάρκειας δύομισι ωρών που έγινε στο κεντρικό τραπέζι ανάμεσα σε έξι φίλους. Όταν ξανάκουσαν τη συζήτηση, κάποιοι από τους φίλους μου είπαν ότι ένιωσαν πως οι άλλοι είχαν «επικρατήσει» στη συζήτηση — κι εγώ σκέφτηκα ότι

δημιουργούσε τέτοια εντύπωση, όταν πρωτάκουσα την κασέτα. Όμως οι κατηγορούμενοι δήλωσαν αθώοι: Ισχυρίστηκαν ότι δεν είχαν την πρόθεση να μονοπωλήσουν τη συζήτηση στην πραγματικότητα, αναρωτιόνταν γιατί οι άλλοι ήταν τόσο σιωπηλοί. Μόνο έπειτα από τη σύγκριση ορισμένων μερών της συζήτησης μεταξύ τους μπόρεσα να λύσω το γρίφο.

Οι ακούσιες διακοπές των άλλων — και η εντύπωση ότι μονοπωλούσαν τη συζήτηση — δημιουργήθηκαν επειδή οι φίλοι που μιλούσαν είχαν διαφορετικά στυλ συζήτησης. Ονομάζω αυτά τα στυλ «μεγάλη διακριτικότητα για τους άλλους» και «ενθουσιώδη εμπλοκή στη συζήτηση», επειδή οι πρώτοι έδιναν προτεραιότητα στην προσωπική στάση τους απέναντι στους άλλους, μη διακόπτοντάς τους, και οι δεύτεροι έδιναν προτεραιότητα στο να δείχνουν ενθουσιώδη συμμετοχή στη συζήτηση. Κάποιες εκ πρώτης όψεως διακοπές στη συζήτηση παρουσιάστηκαν, επειδή οι διακριτικοί συνομιλητές άφηναν να περάσει κάποιος χρόνος ως παύση μεταξύ των συζητήσεων. Ενώ αυτοί περίμεναν να υπάρξει μια κανονική παύση, οι ενθουσιώδεις ομιλητές είχαν την εντύπωση ότι εκείνοι δεν είχαν τίποτα να πουν κι έτσι έμπαιναν στη συζήτηση για να αποφύγουν μια άβολη σιωπή.

Άλλες αθέλητες διακοπές παρουσιάζονταν, όταν οι ενθουσιώδεις ομιλητές διέκοπταν για να δείξουν ότι υποστηρίζουν και συμμετέχουν: Οι διακριτικοί ομιλητές παρερμήνευαν την εν χορώ υποστήριξη ως προσπάθεια να τους αφαιρέσουν το λόγο και σταματούσαν, για να αποφύγουν αυτό που για κείνους αποτελούσε μια δυσαρμονία από δυο φωνές που ακούγονται συγχρόνως. Η ειρωνεία είναι ότι αυτές οι υποτιθέμενες διακοπές δεν υπήρξαν παρά μέσα στο κεφάλι των υποτιθέμενων θυμάτων. Όταν οι ενθουσιώδεις ομιλητές χρησιμοποιούσαν ακριβώς τις ίδιες τεχνικές μεταξύ τους, το αποτέλεσμα ήταν μάλλον θετικό παρά αρνητικό: το ότι κάποιος μιλούσαν συγχρόνως με τον ομιλητή, δεν εμπόδιζε κανένα να μιλήσει. Λάδωνε τους τροχούς της συζήτησης και ζωήρευε τα πνεύματα.

Θα ακολουθήσουν δύο παραδείγματα από την έρευνά μου, που απεικονίζουν αυτές τις δυο αντίθετες καταστάσεις και τις διαφορετικές επιπτώσεις που μπορούν να έχουν οι επικαλύψεις στις

συζητήσεις. Το πρώτο παράδειγμα παρουσιάζει επικαλύψεις που είχαν θετική επίδραση στην κουβέντα, σ' ένα απόσπασμα συζήτησης ανάμεσα σε τρεις ενθουσιώδεις συνομιλητές. Το δεύτερο δείχνει επικαλύψεις στις συζητήσεις μεταξύ πολύ διακριτικών από τη μια και πολύ ενθουσιωδών ομιλητών από την άλλη, οι οποίες διασπούσαν τη συζήτηση. Αν και το φύλο δεν αποτελεί παράγοντα διαφοροποίησης στο σχήμα που παρουσιάζουν αυτές οι συζητήσεις, η κατανόηση, ωστόσο, του τρόπου με τον οποίον η επικάλυψη λειτουργεί — ή δε λειτουργεί — είναι βασικής σημασίας, αφού κάνει νόημα στη σχέση μεταξύ φύλου και διακοπών στη συζήτηση.

ΕΠΙΤΤΧΕΙΣ ΕΠΙΚΑΛΥΨΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΠΟΤ ΕΧΟΤΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το πρώτο παράδειγμα αφορά μια συζήτηση για την επίδραση που έχει η τηλεόραση πάνω στα παιδιά. Εδώ μιλούν μόνο τρεις από τους έξι φίλους, όλοι ενθουσιώδεις συνομιλητές: Ο Steve (ο οικοδεσπότης), ο Peter (ο αδελφός του Steve, καλεσμένος) και η Deborah (η συγγραφέας αυτού του βιβλίου κι αυτή καλεσμένη). Ο Steve έκανε την παρατήρηση, ότι η τηλεόραση κάνει κακό στα παιδιά και εγώ αντέδρασα με μια ερώτηση, αν δηλαδή ο Steve και ο Peter είχαν μεγαλώσει με τηλεόραση. Μπορεί να μην είναι συμπτωματικό ότι εγώ, μια γυναίκα, άλλαξα το επίκεντρο της συζήτησης από ένα αφηρημένο και απρόσωπο θέμα σε κάτι προσωπικό.

STEVE: Νομίζω ότι βασικά κάνει κακό στα παιδιά.

Ό,τι καλό κάνει, υπερκαλύπτεται από τη ζημιά.

→ DEBORAH: | Εσείς οι δυο μεγαλώσατε με τηλεόραση;

PETER: Πολύ λίγο. Είχαμε μια τηλεόραση στο Quonset —

→ DEBORAH: | Πόσων χρόνων ήσασταν όταν την πήραν οι γονείς σας;

STEVE: | Είχαμε μια τηλεόραση, αλ-

λά δεν παρακολουθούσαμε όλη την ώρα. Ηταν πολύ μικροί. Εγώ ήμουν τεσσάρων, όταν οι γονείς μας αγόρασαν τηλεόραση.

— DEBORAH:

ρων;

PETER: Κι εγώ το θυμάμαι. | Δε θυμάμαι /; /

— STEVE:

Θυμάμαι πήραν μια τηλεόραση προτού μετακομίσουμε από τα προ-κατ του Quonset. Το 1954.

— PETER:

Εγώ θυμάμαι ότι την είχαμε στα προ-κατ του Quonset.

DEBORAH: [Με λίγο γέλιο] Ζήσατε στα προ-κατ του Quonset; 'Όταν ήσασταν πόσων χρόνων;

STEVE: Ξέρεις, ο οδοντογιατρός του πατέρα μου είπε «Τι είναι τα προ-κατ του Quonset;» και αυτός απάντησε «Μωρέ, εσύ πρέπει να 'σαι νεότερος από τα παιδιά μου». 'Ηταν. Μπαρμπάρος κι από τους δυο μας.

'Όπως φαίνεται από τις κάθετες γραμμές και τα τόξα, η συζήτηση περιλαμβάνει πολλές επικαλύψεις και «δεσμάτωσες» περιπτώσεις δηλαδή που ο δεύτερος ομιλητής αρχίζει να μιλάει χωρίς να αφήσει ίχνος παύσης ανάμεσα. Κι όμως, οι συνομιλητές δε δείχνουν να τους πειράζει ή να ενοχλούνται. Και οι τρεις συνομιλητές με τη σειρά μπαίνουν στη συζήτηση χωρίς να περιμένουν ή παίρνουν τη σειρά των άλλων. Στη συζήτηση αυτή ο Peter και ο Steve, που είναι αδέρφια, λειτουργούν σαν ντουέτο, όπως η Denise και η Stacy στο προηγούμενο παράδειγμα. Αυτό το παράδειγμα περιέχει κάποιο στοιχείο που βοηθάει να καταλάβουμε γιατί τους ενθουσιώδεις συνομιλητές δεν τους πειράζει να διακόπτουν. Αυτού του είδους οι συνομιλητές μπορεί να διακόπτουν, όταν κάποιος τους διακόψει το λόγο, αν θέλουν, αν όμως θέλουν, δεν απαντούν ή αγνοούν τελείως την παρέμβαση. Όταν ο Peter λέει «Είχαμε μια τηλεόραση στο Quonset (στα προ-κατ)» και εγώ διακόπτω για να ρωτήσω «Πόσων χρόνων ήσασταν όταν την πήραν οι γονείς σου;» ο Steve δεν απαντά κατευθείαν στην ερώτησή μου.

την ερώτησή μου. Αντίθετα, πρώτα συμπληρώνει την παρατήρησή του Peter: «Είχαμε μια τηλεόραση, αλλά δεν την παρακολουθούσαμε όλη την ώρα». Και τότε γυρίζει στη δική μου ερώτηση: «'Ημασταν πολύ μικροί. Εγώ ήμουν τεσσάρων όταν αγόρασαν οι γονείς μας τηλεόραση». Και σε κάποιο άλλο σημείο ο Steve απαντά στην ερώτησή μου. Εγώ ρωτώ «Ζήσατε στα προ-κατ του Quonset; 'Όταν ήσασταν πόσων χρόνων;» Χωρίς καν να δείξει ότι απάντησε στην ερώτησή μου, ο Steve απλώς αναφέρει ένα περιστατικό για τον πατέρα του, που του θύμισε το θέμα των προ-κατ του Quonset. Ένας από τους λόγους που ο Steve δε θεωρεί τις ερωτήσεις μου αδιάκριτη παρεμβολή είναι το γεγονός ότι δεν αισθάνεται υποχρεωμένος να τις απαντήσει — αυτό ακριβώς που με κάνει να θέλω να τις πετώ έτσι αφρόντιστα. Ένας άλλος λόγος που δίνει τις επικαλύψεις το χαρακτηριστικό της συνεργασίας είναι το ότι οι συνομιλητές αλλάζουν το θέμα της συζήτησης, αλλά συμβάλλουν στην επεξεργασία του.

ΑΝΕΠΙΤΥΧΕΙΣ ΤΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΚΑΛΥΨΕΙΣ

Η επιτυχία αυτής της σύντομης συζήτησης δεν είχε καμιά σχέση με το αν οι συνομιλητές μιλούσαν παράλληλα ή διέκοπταν: η επιτυχία οφείλεται στο γεγονός ότι οι συνομιλητές είχαν παρόμοιες απόψεις και απόψεις για επικαλυπτόμενες συζητήσεις. Το επόμενο παράδειγμα παρουσιάζει ένα απόσπασμα από την ίδια συζήτηση στο βραδινό τραπέζι, που όμως δεν είχε επιτυχία. Ο Peter και εγώ μιλάμε πάλι εδώ, όμως αντί με τον Steve μιλάμε με τον David, που έχει ένα πολύ διακριτικό στυλ συζήτησης. Ο David είναι διερμηνέας της Αμερικανικής γλώσσας κωφών και μας μιλάει για αυτή τη γλώσσα. Ως ακροατές του David, ο Peter κι εγώ, κάνουμε επικαλύψεις στην ομιλία του David και του θέσουμε σχετικές ερωτήσεις, όπως ακριβώς έκανα εγώ

τέτοιες ερωτήσεις στον Peter και τον Steve στο προηγούμενο παράδειγμα. Και εδώ οι ερωτήσεις μας δείχνουν ενδιαφέρον για αυτό που λέει ο ομιλητής και δεν έχουν την πρόθεση να αλλάξουν το θέμα της συζήτησης. Εδώ όμως το αποτέλεσμα είναι τελείως διαφορετικό:

- DAVID: Λοιπόν κι αυτό είναι του Berkeley. Αυτό είναι το σήμα του Berkeley που σημαίνει Χριστούγεννα.
- DEBORAH: Εσύ τις καταλαβαίνεις από μόνος σου αυτές, ε, αυτές τις αντιστοιχίες; Ή —
- DAVID: |;/|/
- όταν μαθαίνεις τα σήματα κάποιος σου τις λέει.
- DAVID: Α, εννοείς να τα βλέπω; Όπως —
- DEBORAH: Επειδή μπορώ να φανταστώ την περίπτωση που ξέρεις μεν το σήμα, αλλά δεν μπορείς να πιάσεις ότι είχε κάποια σχέση με τα Χριστουγεννιάτικα στολίδια.
- DAVID: Όχι. Τ-το ξέρεις ότι έχει να κάνει με στολίδια.
- DEBORAH: Επειδή κάποιος σου το εξηγεί;
- DAVID: Ή το καταλαβαίνεις από μόνος σου; Ή όχι.
- DAVID: Α, μιλάς για μένα;
- DEBORAH: Ναι.
- DAVID: Ή για έναν κωφάλαλο;
- DEBORAH: Για σένα, για σένα.
- DAVID: Για μένα; Ε, συνήθως κάποιος μου το λέει. Αλλά πολλά τα καταλαβαίνω μόνος μου. Θέλω να είναι ολοφάνερα. Όσο καλύτερος γίνομαι, τόσο πιο πολύ καταλαβαίνω για ποιο πράγμα μιλάνε. Και χωρίς να ξέρω ποιο.
- DEBORAH: Α αυτό είναι ενδιαφέρον.
- DAVID: είναι το σήμα.
- PETER: Μα πώς μαθαίνεις ένα καινούριο σήμα;

- DAVID: Πώς μαθαίνω ένα καινούριο σήμα;
- PETER: | Ναι, εννοώ, ως υποθέσουμε ότι καθώς μιλάει ο Victor, τελείως ξαφνικά χρησιμοποιεί ένα σήμα που σημαίνει Ημέρα Ευχαριστιών και που εσύ δεν το έχεις ξαναδεί ποτέ.

Όλα τα σχόλια του Peter καθώς και τα δικά μου διασταυρώνονται ή παρεμβάλλονται στις κουβέντες του David, όπως δείχνουν τα βέλη. Όμως, μόνο δύο από τα επτά σχόλια που κάνει ο David συγκρίνονται παράλληλα με τα δικά μας. Επιπλέον, αυτές οι δύο παύσεις — μια που δεν ακούστηκε (που φαίνεται στη συζήτηση ως ένα ερωτηματικό ανάμεσα σε δυο κάθετες γραμμές) και μια στην οποία ο David είπε «Όχι» — που πιθανόν είναι και οι δύο προσπάθειες να απαντήσει στο πρώτο μέρος των διπλών μου ερωτήσεων («Τις καταλαβαίνεις μόνος σου αυτές, ε, αυτές τις αντιστοιχίες;» και «Επειδή κάποιος σου το εξηγεί;»). Ο David δείχνει κάποια δυσφορία που την εκφράζει με τις παύσεις που κάνει, τους δισταγμούς, τις επαναλήψεις και τις περιστροφές. Όταν του έβαλα την κασέτα να ακούσει το απόσπασμα, μου είπε ότι ο γρήγορος ρυθμός της συζήτησης γενικά και των ερωτήσεων ειδικότερα τον είχαν καταλάβει απροετοίμαστο και τον έκαναν να χάνει.

Μου είναι δύσκολο να διαβάσω αυτή τη συζήτηση στην ανελέητη τυπωμένη της μορφή, επειδή με κάνει να φαίνομαι υπερβολικά αυταρχική. Κι όμως, θυμάμαι την καλή μου θέληση απέναντι στον David (που εξακολουθεί να είναι ένας από τους στενότερους φίλους μου) και την αμηχανία που ένιωθα από την αοριστία των απαντήσεών του. Όταν σύγκρινα το αποτέλεσμα που είχαν οι ερωτήσεις μου πάνω στον David με το αποτέλεσμα που είχαν οι ερωτήσεις μου πάνω στον Peter, ανακουφίστηκα όταν είδα ότι οι «ερωτήσεις μου -ριπές» είχαν ακριβώς το αποτέλεσμα που ήθελα όταν τις χρησιμοποιούσα με ενθουσιώδεις συνομιλητές: Γίνονταν δεκτές ως δείγμα ενδιαφέροντος και οικειότητας· ενθάρρυναν και ενίσχυαν τον ομιλητή. Όμως, όταν τέτοιου είδους ερωτήσεις χρησιμοποιήθηκαν με υπερβολικά διακριτικούς ομιλητές, προκάλεσαν διάσπαση της

συζήτησης και διακοπές. Αυτό που προκάλεσε τις διακοπές ήταν η παράλληλη κουβέντα ή ο γρήγορος ρυθμός, αλλά η διακοπή στο στυλ συζήτησης. Οι διαφορές στα στυλ συζήτησης βρίσκονται στη βάση όρων του τύπου γοργός ρυθμός και λόγος με παύσεις. Ιδιότητες που χαρακτηρίζουν το ρυθμό της ομιλίας ως «γοργός» δεν είναι απόλυτες, αλλά είναι το αποτέλεσμα του στυλ των συνομιλητών στη μεταξύ τους σχέση. Θα μπορούσα να προσθέσω ότι αυτή η έρευνα είχε το εξής αποτέλεσμα πάνω μου: έμαθα να χρησιμοποιώ «ερωτήσεις-ριπές» ή επικαλύψεις υποστηρικτικές άτομα που δεν ανταποκρίνονται όπως θα ήθελα — πράγμα που αποτελεί ένα συγκεκριμένο όφελος από την κατανόηση των διαφορών στυλ συζήτησης.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στη μελέτη των διαλόγων που έχω κάνει γύρω από το βραδινό τραπέζι, οι τρεις ενθουσιώδεις συνομιλητές ήταν ντόπιοι Νεοϋορκέζοι Εβραϊκής καταγωγής. Από τους τρεις υπερβολικά διακριτικούς συνομιλητές, οι δυο ήταν Ρωμαιοκαθολικοί από τη νότια Καλιφόρνια και ένας ήταν από την Αγγλία (Λονδίνο). Αν και το δείγμα τριών ατόμων δεν αποδεικνύει τίποτα, σχεδόν όλοι συμφωνούν ότι πολλοί (προφανώς όχι όλοι) Νεοϋορκέζοι Εβραίοι και πολλοί Νεοϋορκέζοι που δεν είναι Εβραίοι και πολλοί Εβραίοι που δεν είναι Νεοϋορκέζοι έχουν στυλ ενθουσιώδους συνομιλητή και συχνά δίνουν την εντύπωση ότι διακόπτουν τους άλλους, όταν συζητούν με διαφορετικής προέλευσης άτομα, όπως π.χ. με κατοίκους της Καλιφόρνιας στην έρευνά μου. Όμως, οι Καλιφορνέζοι συνήθως κάνουν στις συζητήσεις τους μικρότερες παύσεις σε σύγκριση με τους κατοίκους των κεντρικοδυτικών περιοχών και της Νέας Αγγλίας, κι έτσι στις μεταξύ τους συζητήσεις οι Καλιφορνέζοι καταλήγουν να διακόπτουν τους άλλους. Όπως ακριβώς εγώ, που με θεωρούσαν υπερβολικά ευγενική όταν ζούσα στη Νέα

Υόρκη, αλλά μερικές φορές έδινα την εντύπωση ότι ήμουν αγενής στην Καλιφόρνια: μια ευγενική Καλιφορνέζα που γνωρίζω σοκαρίστηκε και πληγώθηκε, όταν έμαθε ότι την κατηγορούσαν για αγένεια, όταν μετακόμισε στο Vermont.

Ο κύκλος είναι ατέλειωτος. Οι γλωσσολόγοι Ron και Suzanne Collop έδειξαν ότι οι κάτοικοι της κεντροδυτικής Αμερικής, που μπορεί να αντιμετωπίζουν το πρόβλημα να τους διακόπτουν στη συζήτηση όταν κουβεντιάζουν με κατοίκους των ανατολικών περιοχών, μπορεί να θεωρηθούν επιθετικοί στη συζήτηση, όταν συνομιλούν με Ινδιάνους της φυλής Athabaskan, που κάνουν πολύ μεγαλύτερες παύσεις στο λόγο τους. Πολλοί Αμερικανοί μπορεί να θεωρηθούν ότι διακόπτουν, όταν μιλούν με Σκανδιναβούς, αλλά οι Σουηδοί και οι Νορβηγοί δίνουν την εντύπωση ότι διακόπτουν τους Φινλανδούς που κάνουν μεγαλύτερες παύσεις, που κι αυτοί έχουν διαφορές μεταξύ τους, ανάλογα με την περιοχή από την οποία προέρχονται. Αποτέλεσμα αυτής της διαφοροποίησης είναι ότι οι Φινλανδοί που προέρχονται από ορισμένες περιοχές της χώρας έχουν αποκτήσει το στερεότυπο του γρήγορου και επιθετικού συνομιλητή, ενώ άλλοι που προέρχονται από άλλες περιοχές της χώρας έχουν αποκτήσει τη στερεότυπη φήμη ότι μιλούν αργά και είναι βλάκες, σύμφωνα με τους Φινλανδούς γλωσσολόγους Jaakko Lehtonen και Kari Sajavaara.

Οι ανθρωπολόγοι έχουν γράψει για πολλούς πολιτισμούς στον κόσμο, όπου το να μιλούν πολλοί μαζί θεωρείται σαν κάτι καλό στην καθημερινή συνηθισμένη κουβέντα. Αυτή η πρακτική φαίνεται ότι είναι κανόνας στα περισσότερα μέρη του κόσμου, σε σύγκριση με την πρακτική που επικρατεί στη Βόρεια Ευρώπη, όπου ο κανόνας είναι ότι κάθε φορά μιλάει ένας. Ο Karl Reisman εφεύρε τον όρο *αντιστικτικές συζητήσεις* για να περιγράψει το στυλ της συζήτησης, κατά το οποίο μιλούν περισσότεροι από ένας συγχρόνως, και το οποίο μελέτησε στην Antigua. Η Karen Watson δανείστηκε αυτόν τον όρο για να περιγράψει τα ομαδικά λεκτικά παιχνίδια των παιδιών της Χαβάης, όπου όλα μαζί αστεϊεύονται και παίρνουν μέρος σε «αφηγηματική ομιλία». Η Watson εξηγεί ότι για τα παιδιά αυτά, το να παίρνει ένα-ένα τη σειρά δεν είναι θέμα ατομικής παρουσίας, αλλά «συντροφικότητας στην παρουσίαση».

Ο Michael Moergan κάνει παρόμοιες παρατηρήσεις για τον τρόπο συνομιλίας των Ταϊλανδών. Ο Reiko Hayashi βρίσκει ότι υπάρχει πολύ περισσότερη παράλληλη κουβέντα μεταξύ Γιαπωνέζων συνομιλητών, σε κοινή οικεία συζήτηση, παρά μεταξύ Αμερικανών. Ο Jeffrey Schultz, η Susan Florio και ο Frederick Erickson βρήκαν ότι ένα αγόρι Ιταλο-Αμερικανικής καταγωγής, που η συμπεριφορά του στο σχολείο εθεωρείτο προβληματική, δεν έκανε τίποτε άλλο από τα να πετάγεται στη συζήτηση χωρίς να του έχουν δώσει το λόγο, πράγμα που ήταν αποδεκτό και συνηθισμένο στο σπίτι του. Όλοι αυτοί οι ερευνητές καταγράφουν περιπτώσεις παράλληλης ομιλίας, που δεν καταστρέφει τη συζήτηση ούτε έχει την πρόθεση να ασκήσει εξουσία και να παραβιάσει τα δικαιώματα των άλλων. Αντίθετα, είναι υποστηρικτική, είναι ένα μέσον που φανερώνει συμμετοχή στη συζήτηση, σύνδεση με τους άλλους. Με δυο λόγια, η παράλληλη ομιλία είναι ένα είδος ομιλίας που εξασφαλίζει οικειότητα.

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΟΠΟΥΝ ΤΟΝ ΟΜΙΑΗΤΗ ΑΠΟ ΔΙΑΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Υπάρχει ένα παράδοξο εύρημα (που έχει έρθει στο φως μέσα από έρευνες του τύπου «οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες»), που σχετίζεται με τη συζήτηση που κάνουμε εδώ, ότι δηλαδή, κατά τη σχετική έρευνα, οι γυναίκες αποτελούν ένα άλλο γκρουπ που αρέσκειται στις συζητήσεις κατά τις οποίες μιλάνε περισσότερα από ένα άτομα συγχρόνως. Η λαογράφος Susan Kalčik ήταν μια από τις πρώτες ερευνήτριες που, μαγνητοφωνώντας τις συζητήσεις μιας γυναικείας ομάδας, παρατήρησε ότι οι γυναίκες κάνουν επικαλύψεις στη συζήτηση. Σε μια ανασκόπηση ερευνών που συγκρίνουν συζητήσεις αποκλειστικά ανδρικών και αποκλειστικά γυναικείων ομάδων, οι γλωσσολόγοι Deborah James και Janice Drakich βρήκαν ότι μεταξύ των ερευνών που παρουσιάζουν διαφορές, οι

περισσότερες αναφέρουν ότι παρατηρείται περισσότερη συζήτηση με διακοπές των άλλων όταν συνομιλούν γυναίκες.

Η γλωσσολόγος Carole Edelsky, χωρίς να έχει αυτή την πρόθεση, ανακάλυψε ότι οι γυναίκες προτιμούν να μιλούν συγχρόνως, ενώ μελετούσε τις συζητήσεις που γίνονται στις συνελεύσεις των πανεπιστημιακών επιτροπών, για να βρει ποιοι μιλούν περισσότερο. Βρήκε, δηλαδή, ότι οι άνδρες μιλούσαν περισσότερο από τις γυναίκες στις περιπτώσεις που μιλούσε ένας-ένας ενώ οι άλλοι άκουγαν σιωπηλά, όμως οι γυναίκες μιλούσαν εξίσου πολύ όσο και οι άνδρες, στις περιπτώσεις που ακούγονται συγχρόνως περισσότερες από μία φωνές. Με άλλα λόγια, ήταν πιο απίθανο να συμμετέχουν στη συζήτηση οι γυναίκες, όταν η κατάσταση θύμιζε περισσότερο ομιλία-αναφορά και ήταν πιθανότερο να συμμετέχουν όταν θύμιζε ομιλία-επικοινωνία. Οι υποστηρικτικές επικαλύψεις στη συζήτηση έδιναν σε κάποια τμήματα των συνελεύσεων το χαρακτήρα ομιλίας-επικοινωνίας.

Ακολουθεί ένα παράδειγμα από γυναικεία συζήτηση που έχει ένα σωρό επικαλύψεις, οι οποίες δείχνουν διάθεση συμμετοχής και συνεργασίας. Προέρχεται από τη συζήτηση μιας οικογένειας γύρω από το τραπέζι της κουζίνας, συζήτηση που μαγνητοφώνησε η γλωσσολόγος Janice Hornyak, παίρνοντας και η ίδια μέρος στη συζήτηση. Η Jan και η μητέρα της η Peg, που προέρχονται από μια Νότια πολιτεία, επισκέπτονται συγγενείς τους στο Βορρά, όπου η Jan βλέπει για πρώτη φορά χιόνι. Η Peg και η Marge που είναι συννυφάδες, περιγράφουν στη Jan τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν για να μεγαλώσουν μικρά παιδιά σε μια περιοχή που χιονίζει συχνά. (Η μητέρα της Jan μεγάλωσε τα μεγαλύτερα παιδιά της στο Βορρά, αλλά μετακόμισε στο Νότο προτού γεννηθεί η Jan).

PEG: Αυτό που δεν μ' άρεσε να κάνω ήταν να βάζω
σ' όλους τα παντελόνια και τις μπότες για το
χιόνι | και
→ MARGE: | Μμ, ναι αυτό ήταν το χειρότερο,
→ PEG: και τα κασκόλ |
→ MARGE: | και να τους τυλίγεις με διάφορα,

να τους βάζεις μπότες και να βγαίνουν έξω για μισή ώρα και να γυρίζουν πίσω σκεπασμένοι από το χιόνι και να γεμίζουν τα πάντα με λάσπες

→ PEG: Όλα αυτά τα βρεγμένα ρούχα και
→ JAN: Γι' αυτό δεν αρέσει το χιόνι στους μεγάλους,
MARGE: Ακριβώς.

PEG: Να βάζεις όλα τα ρούχα να στεγνώσουν
έπειτα να 'ρχονται μέσα και να κάθονται
μισή ώρα

→ MARGE: Και σε λίγο να θέλουν να βγουν πάλι έξω.

Όπως και στη συζήτηση ανάμεσα στον Steve, τον Peter και εμένα που παρουσίασα πιο πάνω και οι τρεις ομιλήτριες, στο παράδειγμα αυτό, μπαίνουν στη συζήτηση μόλις ακριβώς τελειώσει η προηγούμενη ομιλήτρια ή διακόπτοντάς την. Όπως η Denise και η Stacy και όπως ο Steve και ο Peter στα προηγούμενα παραδείγματα, η Peg και η Marge αποτελούν ντουέτο στη συζήτηση: Πιζίζουν μαζί το ρόλο τους, επικαλύπτοντας η μια την άλλη, χωρίς να δείχνουν (ή να λένε) ότι τις ενοχλεί που τις διακόπτουν.

Η Hornyak κάνει μια ακόμα πιο ενδιαφέρουσα παρατήρηση, ότι αυτές οι συνομιλήτριες συχνά τελειώνουν τη φράση τους με το σύνδεσμο και, δημιουργώντας την εντύπωση ότι γίνεται διακοπή του λόγου τους, ενώ δε συμβαίνει κάτι τέτοιο, όπως στην περίπτωση που η Peg λέει: «Όλα αυτά τα βρεγμένα ρούχα και». Η Hornyak ισχυρίζεται ότι αυτή η στρατηγική χρησιμοποιείται από πολλούς ομιλητές στην οικογένειά της και είναι ικανοποιητική και αποτελεσματική, όταν χρησιμοποιείται μεταξύ τους. Ωστόσο, της ασκούν κριτική, όταν χρησιμοποιεί την ίδια στρατηγική με άλλα άτομα, που διαμαρτύρονται ότι τους δημιουργεί σύγχυση. Τους δίνει δηλαδή την εντύπωση ότι αυτός που τελειώνει τη φράση του με το και, δεν ξέρει ούτε ο ίδιος αν έχει τελειώσει τη φράση του.

Τώρα, γιατί κάποιος να θέλει να δημιουργήσει την εντύπωση ότι διακόπτει, ενώ στην πραγματικότητα δεν κάνει κάτι τέτοιο; Ένας λόγος, που οι ομιλητές από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες αφήνουν πολύ μικρή ή καθόλου παύση ανάμεσα στην κουβέντα

είναι ότι θεωρούν τη σιωπή στη φιλική κουβέντα ως σημάδι αλλοίωσης ουσιαστικής συμμετοχής. Οι επικαλύψεις στη συζήτηση είναι ένας τρόπος που κάνει την κουβέντα να συνεχίζεται, χωρίς να υπάρχει κίνδυνος σιωπής. Έχω όμως να παρατηρήσω ότι η Hornyak και τα μέλη της οικογένειας της που μαγνητοφώνησε, δε βλέπουν δυνατά ή γρήγορα ή όλες μαζί. Οι επικαλύψεις τους, αν και συχνές, είναι σύντομες: το να τελειώνει κάποιος τη φράση του με το και είναι ένας τρόπος που μοιάζει με διακοπή, ενώ στην πραγματικότητα υπάρχει ελάχιστη επικάλυψη.

Ενώ η Hornyak υπονοεί ότι η στρατηγική του να δίνεις την εντύπωση ότι υπάρχει επικάλυψη τελειώνοντας τη φράση σου με το και είναι χαρακτηριστικό της οικογένειάς της, κι άλλοι έχουν διατυπώσει το σχόλιο ότι γνωρίζουν κι άλλα άτομα που το κάνουν. Τουλάχιστον ένα άτομο με το οποίο μίλησα μου έλεγε ότι η μητέρα του (προς μεγάλη ενόχληση του πατέρα του) συχνά τελειώνει τη φράση της με το και χμ, και ότι η μητέρα της και οι αδελφές της κάνουν το ίδιο — αλλά ο πατέρας της και ο αδελφός της δεν το κάνουν. Και ο άνθρωπος αυτός θεωρούσε αυτή την πρακτική ως οικογενειακό στυλ. Αν και εμφανώς παρατηρείται σε ορισμένες οικογένειες, φαίνεται ότι το στυλ είναι αποτέλεσμα συνδυασμού φύλου και πολιτισμικής ομάδας.

Το φύλο και η πολιτισμική ομάδα συνδέονται και σ' ένα άλλο παράδειγμα μη πραγματικής διακοπής της συζήτησης. Ο William Labov και ο David Fanshel, στην έρευνά τους μιας ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας ανάμεσα στη δεκαεννιάχρονη ασθενή με το όνομα Rhoda και στην κοινωνική λειτουργό, δείχνουν ότι η Rhoda ποτέ δεν τελειώνει τη φράση της ώστε να επακολουθήσει σιωπή. Αντίθετα, μόλις τελειώνει αυτό που ήθελε να πει, αρχίζει να επαναλαμβάνει τα ίδια. Οι επαναλήψεις της ήταν μια πρόσκληση στη θεραπεύτρια να αρχίσει να μιλάει διακόπτοντάς την. Και οι δυο, η ασθενής και η θεραπεύτρια ήταν Νεοϋορκέζες, Εβραίες, και γυναίκες!

ΕΞΗΓΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΣΚΟΠΙΑ ΕΤΑΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΡΑ ΜΑΖΙ

Όταν καταλάβουν ότι οι άνθρωποι που έχουν παρόμοια προέλευση έχουν και παρόμοιο τρόπο ομιλίας, είναι συχνά κάτι σαν αποκαλυψη και ανακουφίζει τα άτομα που νόμιζαν ότι είχαν προσωπικές ιδιομορφίες ή ακόμα και ψυχολογικά προβλήματα. Για παράδειγμα, ένας Ελληνοαμερικανός από τον οποίο πήρα συνέντευξη, όταν έκανα μια έρευνα σχετική με το θέμα της έλλειψης ευθύτητας στη συζήτηση, μου έλεγε ότι σε όλη τη ζωή του φίλοι και αγαπημένα πρόσωπα του έλεγαν ότι κάτι δεν πήγαινε καλά μαζί του, επειδή πάντα τριγύριζε αυτό που ήθελε να θίξει, χωρίς να έρχεται στο θέμα και να πει αυτό ακριβώς που σκεπτόταν. Μου είπε ότι οι γονείς του μιλούσαν μ' αυτόν τον τρόπο και εγώ του είπα ότι είχα βρει στην έρευνά μου πως οι Έλληνες, συνήθως, ήταν λιγότερο ευθείς στη συζήτηση από τους Αμερικανούς και ότι οι Ελληνοαμερικανοί βρίσκονταν κάπου στη μέση. Αυτός ο άνθρωπος ανακουφίστηκε υπερβολικά, και μου είπε ότι η εξήγησή μου ήταν κάτι που είχε νόημα γι' αυτόν. Συνέχισε λέγοντας:

Το θεωρώ σαν κάτι θετικά διαφορετικό ή σαν πραγματικό πρόβλημα... Τις περισσότερες φορές το βλέπω σαν πρόβλημα. Και πραγματικά δεν μπορώ να το αποδώσω στην οικογενειακή μου προέλευση... Δεν ξέρω αν είναι ελληνικό φαινόμενο. Ξέρω απλώς ότι είμαι εγώ. Και με κάνει να αισθάνομαι λίγο καλύτερα, όταν ξέρω ότι είναι ελληνικό χαρακτηριστικό.

Το να αντιμετωπίζει το «οικογενειακό» του στυλ ως εθνικό στυλ ανακούφισε αυτόν τον άνθρωπο από το βάρος της ατομικής παθολογίας, που άλλως υπονοείται από το γεγονός ότι κάποιος είναι διαφορετικός από τους περισσότερους με τους οποίους επικοινωνεί.

Η τάση, ωστόσο, που έχουν οι άνθρωποι από παρόμοια πολιτισμική προέλευση να συνηθίζουν να μιλούν με παρόμοιους μεταξύ

των τρόπους και διαφορετικούς από τους τρόπους ατόμων άλλης πολιτισμικής προέλευσης, μπορεί να έχει ατυχείς, ακόμη και τραγικές συνέπειες. Όταν οι άνθρωποι που προσδιορίζονται ως πολιτισμικά διαφορετικοί έχουν και διαφορετικά στυλ συζήτησης, οι άνθρωποι της ομιλίας τους αποτελούν τη βάση στην οποία στηρίζεται η αρνητική στερεοτυπία. Όπως ανέφερα προηγουμένως, ο πολιτισμικός τρόπος σκέψης κατά παράδοση αποδίδει στους Εβραίους υψηλόφωνη ομιλία, επιθετικότητα και «υποσκελισμό» των άλλων — κάνοντας ένα άλμα από τους τρόπους ομιλίας στο παρακλήριον. Για παράδειγμα, σ' ένα γράμμα του προς τον Henry Miller ο Lawrence Duggell περιγράφει ένα συνάδελφό του Εβραίο συγγραφέα κάπως έτσι: «Είναι ανεύθυνος, ασταθής, δεν έχει κριτική ικανότητα, είναι φωνακλάς, αρριβίστας, χυδαίος, απόλυτα Εβραίος...».

Η αντίληψη ότι οι Εβραίοι (ή οι Νεοϋορκέζοι — οι δύο κατηγορίες συχνά μπερδεύονται στο μυαλό αρκετών ανθρώπων) είναι φωνακλάδες και καταπιεστικοί απλώς κατηγορεί μια μειοψηφία για την επίδραση που έχει το στυλ τους στην αλληλεπίδρασή τους με τους άλλους που έχουν διαφορετικό στυλ. Ο ανθρωπολόγος Thomas Kochman δείχνει ότι μια παράλληλη διαφορά στο στυλ βρίσκεται στη βάση του στερεότυπου ότι οι μαύροι «της κοινότητας» είναι αναισθητοί, αυταρχικοί και φωνακλάδες. Όταν τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας έχουν τη δύναμη να διώκουν μέλη μιας άλλης ομάδας, τα αποτελέσματα τέτοιου είδους εσφαλμένων απόψεων είναι αληθινά τραγικά.

Όταν οι πολιτισμικές διαφορές είναι σε θέση να δημιουργούν εσφαλμένα συμπεράσματα σε προσωπικά πλαίσια, είναι σίγουρο ότι αυτό γίνεται και σε διεθνή πλαίσια. Θα στοιχημάτιζα ότι η πολυσυζητημένη αντιπάθεια μεταξύ της Nancy Reagan και της Raisa Gorbachev ήταν αποτέλεσμα πολιτισμικών διαφορών στο στυλ συζήτησης. Κατά τη Nancy Reagan, «Από τη στιγμή που συναντηθήκαμε, μιλούσε, μιλούσε, μιλούσε — τόσο πολύ που δεν μπορούσα να αρθρώσω λέξη, με πλάγιο ή με άλλον τρόπο». Υποψιάζομαι ότι αν ρωτούσε κάποιος τη Raisa Gorbachev, θα έλεγε ότι αναρωτιόταν γιατί η Αμερικανίδα ομολογή της δεν έλεγε ποτέ τίποτα και την ανάγκαζε να κάνει εκείνη όλη τη συζήτηση.

Βέβαια, όλοι οι Ρώσοι ή οι Εβραίοι ή οι Νεοϋορκέζοι ή οι Μαύροι δεν είναι ενθουσιώδεις συνομιλητές. Πολλοί χρησιμοποιούν αυτό το στυλ σε μερικές περιπτώσεις, αλλά σε άλλες όχι. Μερικοί έχουν αποβάλει, έχουν τροποποιήσει ή δεν έχουν ποτέ χρησιμοποιήσει τέτοια στυλ. Καμιά πολιτισμική ομάδα δεν είναι ομοιογενής. Το πολύ ενθουσιώδες στυλ που περιγράφω π.χ. είναι πιο συνηθισμένο ανάμεσα στους Εβραίους της Ανατολικής Ευρώπης παρά ανάμεσα στους Εβραίους της Γερμανίας. Όμως, πολλοί Εβραίοι συνομιλητές χρησιμοποιούν κάποια ποικιλία ενθουσιώδους στυλ ομιλίας σε κάποιες περιπτώσεις, πράγμα που συμβαίνει και με πολλούς Ιταλούς, Έλληνες, Ισπανούς, Νοτιο-Αμερικανούς, Σλάβους, Αρμένιους, Άραβες, Αφρικανούς συνομιλητές — και μέλη πολλών άλλων πολιτισμικών ομάδων που δεν έχω αναφέρει.

ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΛΙΓΗ ΕΠΙΦΥΛΑΞΗ

Η αντιπαράθεση αυτών των δύο τύπων έρευνας — που εξετάζουν θέματα φύλου και διακοπών στις συζητήσεις από τη μια και εθνικότητας ως στυλ συζήτησης από την άλλη — θέτει ένα βασικό και δύσκολο δίλημμα. Αν είναι θεωρητικά εσφαλμένο, εμπειρικά αστήρικτο και ηθικά επίβουλο το να ισχυρίζεται κανείς ότι τα άτομα από ορισμένες κοινωνικές ομάδες είναι στην ομιλία τους πειστικά, κυριαρχικά και αδιάκριτα, επειδή δίνουν την εντύπωση ότι διακόπτουν όταν συνομιλούν με άτομα διαφορετικής, περισσότερο «επικρατούσας» εθνικής κουλτούρας, μήπως νομιμοποιείται να συμπεριλάβει κανείς και την έρευνα που «αποδεικνύει» ότι οι άνδρες επιβάλλονται πάνω στις γυναίκες, επειδή δίνουν την εντύπωση ότι τις διακόπτουν στη συζήτηση; Αν οι ερευνητές που έχουν βρει ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες στις μεταξύ τους συζητήσεις υπήρχε περίπτωση να «αναλύσουν» το περιεχόμενο των βιντεοκασετών μου με τις συζητήσεις μεταξύ Νεοϋορκέζων

Εβραίων και Καλιφορνέζων Χριστιανών συνομιλητών, θα συμπέριαιναν χωρίς αμφιβολία ότι οι Νεοϋορκέζοι «διέκοπταν» και «επικρατούσαν» στις συζητήσεις — εντύπωση που παρουσιάζουν οι Καλιφορνέζοι. Αυτό όμως δεν ήταν η πρόθεση των Νεοϋορκέζων και — βασικά — δεν ήταν αποτέλεσμα της συμπεριφοράς τους μόνο. Αυτό που είναι πιθανότερο είναι ότι η εντύπωση πως διακόπτουν ήταν αποτέλεσμα της διαφοράς στο στυλ. Με δυο λόγια, τέτοιου είδους «έρευνα» δεν κάνει τίποτε άλλο από το να εφαρμόζει τους εθνικοκεντρικούς κανόνες της πλειοψηφίας στη συμπεριφορά της πολιτισμικά διαφορετικής μειοψηφίας.

Κατά παρόμοιο τρόπο, ο ισχυρισμός ότι οι άνδρες κυριαρχούν πάνω στις γυναίκες, επειδή τις διακόπτουν στη συζήτηση, στηρίζεται στην υπόθεση ότι η συζήτηση είναι μια διαδικασία κατά την οποία μια φωνή ακούγεται κάθε φορά. Αυτή η εσφαλμένη υπόθεση έχει σημαντικές αρνητικές συνέπειες για τις γυναίκες. Οι γυναίκες συνήθως, όταν μιλούν μεταξύ τους σε κοινές συζητήσεις που στηρίζονται στη φιλική σχέση και την οικειότητα, κάνουν επικαλύψεις στο λόγο τους: Οι ακροάτριες μιλούν παράλληλα με τις ομιλήτριες, για να δείξουν συμμετοχή και υποστήριξη. Αυτή η πρακτική όταν ακούγεται απ' έξω, κάνει τους άνδρες να χαρακτηρίζουν τις γυναίκες σαν φωνακλούδες κότες που κακαρίζουν. Και οι γυναίκες που απολαμβάνουν τέτοιου είδους συζητήσεις την ώρα που τις κάνουν, μπορεί αργότερα να αισθάνονται αμηχανία και ενοχή, επειδή έχουν κι αυτές αποδεχθεί ως κανόνα την αρχή «ένας ομιλητής κάθε φορά» η οποία ταιριάζει περισσότερο στο στυλ συζήτησης τύπου «δημόσιας ομιλίας» των ανδρών, που διαφορετικά θα το λέγαμε ομιλία-αναφορά σε σύγκριση με το στυλ «ιδιωτικής ομιλίας» των γυναικών, που δίνει μεγαλύτερη έμφαση στην ομιλία-επικοινωνία.

Η αντιπαράθεση της έρευνας που υποστηρίζει ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες με τη δική μου έρευνα που αφορά τις συζητήσεις γύρω από το τραπέζι προσφέρει ένα γλωσσολογικό παράλληλο αφενός, αλλά και μια πολιτική αντίθεση αφετέρου. Οι Εβραίοι αποτελούν μειονότητα στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπως και οι Μαύροι και τα μέλη άλλων εθνικών ομάδων που έχω αναφέρει ότι χαρακτηρίζονται από ενθουσιώδες στυλ συνομιλίας. Οι

μειονότητες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση. Όμως, στον αμερικανισμό άνδρες-γυναίκες, αυτές που έχουν μειονεκτική κοινωνική και πολιτιστική θέση είναι οι γυναίκες. Αυτό το γεγονός μεταβάλλει τις πολιτικές συνέπειες της απόδοσης μομφής στη μια ομάδα κυριαρχεί πάνω στην άλλη.

Οι πιο πολλοί θα συμφωνούσαν ότι οι γυναίκες ως κοινωνική ομάδα καταπιέζονται από τους άνδρες ως κοινωνική ομάδα του δικού μας πολιτισμού, όπως και στους περισσότερους, αν όχι όλους, τους πολιτισμούς του κόσμου. Επομένως, πολλοί θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι το να αντιμετωπίζει κανείς τις διαφορές μεταξύ των φύλων ως διαπολιτισμική επικοινωνία είναι κάτι το απίστευτο, αφού καλύπτει την πραγματική καταπίεση με το μανδύα της πολιτισμικής διαφοράς. Αν και τείνω προς την άποψη αυτή, η συνείδησή μου όμως μου λέει ότι δεν μπορούμε να έχουμε και τα δύο ολόκληρη και το σκύλο χορτάτο. Αν αποδεχθούμε τα αποτελέσματα της έρευνας στο ένα μοντέλο — αυτό που λέει ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες —, τότε αναγκαστικά θα αποδεχθούμε τον ισχυρισμό ότι οι ενθουσιώδεις συνομιλητές, οι οποίοι είναι οι Αμερικανοί και οι Εβραίοι και, σε πολλές περιστάσεις, οι γυναίκες, είναι απίστευτοι, επιθετικοί ή αναίσθητα και ανόητα θορυβώδεις.

Οι συνέπειες από μια τέτοια θέση είναι ιδιαίτερα επικίνδυνες για τις Αμερικανίδες που προέρχονται από έθνη ή περιοχές στις οποίες ευνοείται το ενθουσιώδες στυλ συνομιλίας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες έγιναν μάρτυρες ενός δραματικού φαινομένου τέτοιων συνεπειών, όταν η Geraldine Ferrago, μια Νεοϋρκέζα ιταλικής καταγωγής, έβαλε υποψηφιότητα για αντιπρόεδρος των ΗΠΑ. Η υποψηφίότητά της χαρακτηρίστηκε ως τσούλα από τη Barbara Bush, μια γυναίκα που ανήκε σε μια περισσότερο «επικρατούσα» κουλτούρα. Η Ferrago έδειξε ότι το ενθουσιώδες στυλ ομιλίας δείχνει κυριαρχικές τάσεις, αλλά είναι απόρροια του μοντέλου «οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες» που οδηγεί στο αποκρουστικό συμπέρασμα ότι πολλές γυναίκες από όλες μαζί πολλές από μας που προερχόμαστε από περιοχές της Ασίας, της Καραϊβικής, της Μεσογείου, της Νοτίου Αμερικής, της Ανατολής, των Αραβικών χωρών και των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης) είμαστε αυταρχικές, επιθετικές και πειστικές — συμπεριφορές που θεωρούνται πολύ πιο αρνητικές στις γυναίκες από ό,τι στους άνδρες.

Ως γυναίκα που έχει βιώσει προσωπικά τη δυσκολία που πολλές γυναίκες αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν, να τα καταφέρουν να ακουστούν σε κάποιες δοσοληψίες με άνδρες (ιδίως σε «δημόσιο» πλαίσιο), μπαίνω στον πειρασμό να συμπεριλάβω εδώ μερικές έρευνες που δείχνουν ότι οι άνδρες διακόπτουν τις γυναίκες: αυτό θα μου έδινε τη δυνατότητα να ερμηνεύσω την εμπειρία μου με έναν τρόπο που αποδίδει τη μομφή στους άλλους. Όμως, όπως είμαι ενθουσιώδης συνομιλήτρια, προσβάλλομαι όταν χαρακτηρίζουν ένα στοιχείο του δικού μου στυλ συζήτησης ως κάτι το απίστευτο, άσχημο, χαρακτηρισμό που στηρίζεται στις αξίες ανθρώπων που ούτε έχουν αυτό το στοιχείο ούτε το καταλαβαίνουν. Ως γυναίκα που μεγάλωσα στη Νέα Υόρκη και που δεν προσβάλλομαι εύκολα, αλλά τρέμω την αρνητική στερεοτυπία με την οποία χαρακτηρίζονται οι κάτοικοι της Νέας Υόρκης, όταν μάλιστα είναι γυναίκες και Εβραίες, φρίττω όταν βλέπω ότι ακόμα και η σοβαρή έρευνα μπορεί να υποστηρίζει πως η στερεοτυπή εικόνα που απορρέει από τον τρόπο ομιλίας μιας κοινωνικής ομάδας χαρακτηρίζεται ως απροαίρετη και αρνητικού χαρακτήρα. Ως γλωσσολόγος και κοινωνική ομιλήτρια γνωρίζω ότι οι διεργασίες μιας συζήτησης είναι πιο πολύπλοκες από μια τέτοια θεώρηση. Ως ανθρώπινη ύπαρξη επιθυμώ να καταλάβω τι ακριβώς συμβαίνει.

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΤΤΟΣ ΠΟΥ ΔΙΑΚΟΠΤΕΙ;

Οι έρευνες που αλειδί για να καταλάβει κανείς τι ακριβώς συμβαίνει, τουλάχιστον εν μέρει, είναι η διάκριση μεταξύ ομιλίας-επικοινωνίας και ομιλίας-αναφοράς — που αποτελούν χαρακτηριστικούς τρόπους ομιλίας στους οποίους χρησιμοποιούν οι περισσότερες γυναίκες τη γλώσσα για να δημιουργήσουν οικειότητα και πολλοί άνδρες για να αντιμετωπίσουν τον ανταγωνισμό. Αποτέλεσμα αυτής της διάκρισης είναι ότι, ενώ και οι γυναίκες και οι άνδρες παραπονιούνται για την αλληλοδιακόπτονται, οι μορφές συμπεριφοράς για τις οποίες παραπονιούνται είναι διαφορετικές.

Στα σχόλια που έκαναν πολλοί απ' αυτούς που με συνέντευξη, οι μεν άνδρες είχαν την αίσθηση ότι οι γυναίκες τους διέκοπταν, ενώ μιλούσαν, έκαναν επικαλύψεις στα λόγια εκφράζοντας συμφωνία και υποστήριξη και προλαβαίνοντας να πω τον τρόπο με τον οποίο θα τέλειωναν τις φράσεις και τις σκέψεις εκείνοι. Αν μια γυναίκα υποστήριζε αυτό που έλεγε ένας άνδρας, επεξεργαζόμενη ένα σημείο, το καταλάβαινε, όμως, διαφέρει από αυτό που εκείνος ήθελε να πει, αυτός ένιωθε ότι το θέμα του να πει τη δική του ιστορία είχε παραβιαστεί. Ερμητικά παρεϊσφρυση ως αγώνα για να έχει εκείνη τον έλεγχο της συζήτησης.

Για παράδειγμα, ένας άνδρας μιλούσε για κάποια εθελοντική δουλειά που είχε κάνει ως ταμίας σε μια φιλανθρωπική οργάνωση. Όταν βράδιασε κι έκανε το λογαριασμό βρέθηκε κάποιο έλλοπος στα χρήματα που είχε μαζέψει, το οποίο αναγκάστηκε να εξηγήσει από την τσέπη του. Μια γυναίκα που παρακολουθούσε τη συζήτηση έμπαινε συνεχώς στη συζήτηση με σχόλια και εκδηλώσεις συμπάθειας, τονίζοντας πόσο άδικο ήταν που χρειάστηκε να παύσει κι από πάνω, ενώ πρόσφερε εθελοντική εργασία. Το αποτέλεσμα είναι ότι ο άνθρωπος αυτός δε διηγόταν την εμπειρία του αυτή, αλλά να τονίσει την αδικία που του έγινε και έτσι ένιωθε ότι διασαφηνιζόταν και γίνεται «υποχείριος» της γυναίκας αυτής, που του φερόταν ότι επιχειρούσε να οικειοποιηθεί την ιστορία του. Το αδικημάκι ήταν η υπερβολική χρήση (κατά την άποψή του) της ομιλίας στην κοινωνία.

Αυτό με φέρνει πίσω στον πατέρα μου και το λόγο για τον οποίο απολάμβανε να λέει το ανέκδοτο μ' εκείνο τον άνδρα που μιλούσε στη γυναίκα του, επειδή δεν ήθελε να τη διακόψει. Ο πατέρας μου έχει την άποψη ότι κάθε φορά πρέπει να μιλάει ένα άτομο. Αποτέλεσμα αυτής της τακτικής είναι ότι συχνά δυσκολεύεται να πάρει το λόγο, όταν η συζήτηση γίνεται ανάμεσα στη μητέρα μου, τις δυο αδελφές μου κι εμένα, αφού κάνουμε επικαλύψεις στη συζήτηση και δεν αφήνουμε παύσεις ανάμεσα στα σχόλια που κάνουμε. Επίσης αισθάνεται ότι έτσι κι αρχίζει να μιλάει, θα πρέπει να τον αφήσουμε να συνεχίσει μέχρι να νιώσει ικανοποιημένος ότι έχει εξηγήσει τις απόψεις του πλήρως. Η μητέρα μου, κι

αδελφές μου κι εγώ νιώθουμε ότι σε μια ανεπίσημη συζήτηση που γίνεται ανάμεσα σε φίλους ή συγγενείς, επιτρέπεται να χώνεσαι στη συζήτηση, όταν νομίζεις ότι ξέρεις τι πρόκειται να πουν οι άλλοι: αν κάνεις λάθος, μπορούν να σε διορθώσουν, όμως αν το κάνεις σωστά, ο καθένας προτιμά να του δείχνουν συναισθηματική στήριξη και οικειότητα, που προέρχεται από το γεγονός ότι καταλαβαίνουν χωρίς να χρειάζεται να τα πει όλα.

Η άποψη του πατέρα μου για την κατάσταση αυτή ήρθε στην επιφάνεια πριν από λίγα χρόνια, κάποια στιγμή που εκείνος μιλούσε και η μητέρα μου τον διέκοψε. Αναστέναξε μελαγχολικά και είπε: «Είσαι σε πλεονεκτική θέση, αγαπητή μου. Αν εγώ θέλω να πω κάτι, πρέπει να περιμένω μέχρι να σταματήσουν όλοι. Όμως εσύ μπορείς να λες ό,τι θέλεις, οποιαδήποτε στιγμή το θέλεις». Από τη μεριά της η μητέρα μου δεν μπορεί να καταλάβει γιατί ο πατέρας μου έχει ανάγκη από ειδικά προνόμια για να πει κάτι — γιατί δεν πετάγεται κι αυτός όπως όλοι μας; Και θα ήθελα να πω ότι, όταν ήμουν έφηβη κι άκουγα τον πατέρα μου που έλεγε ότι είναι δικηγόρος να μου εξηγεί κάτι, ήταν σαν να άκουγα την περίπτωση της υπόθεσης στο δικαστήριο.

Έτσι, τόσο ο άνδρας όσο και οι γυναίκες στην οικογένειά μου αισθάνονται καταπίεση μερικές φορές εξαιτίας του τρόπου ομιλίας των άλλων — εκείνος επειδή τον διακόπτουμε και δε βρίσκει τις απαραίτητες παύσεις που χρειάζεται για να μπει στη συζήτηση, και εμείς επειδή εκείνος μας απαγορεύει και αποφεύγει τις επικαλύψεις και δεν παίρνει μέρος στη συζήτηση όπως όλοι μας. Οι γυναίκες στην οικογένειά μου θεωρούν τις επικαλύψεις και τις διακοπές στη συζήτηση ως εκδηλώσεις εμπλοκής σε ομιλία επικοινωνίας και ο άνδρας της οικογένειας προτιμά να μην τον διακόπτουν στην ομιλία-αναφορά.

Επομένως, τι είναι εκείνο που δημιουργεί τα παράπονα των γυναικών ότι διακόπτονται από τους άνδρες; Όπως ακριβώς οι αδελφές μου, η μητέρα μου κι εγώ περιμένουμε να πετάξει κι ο πατέρας μου σύντομα σχόλια σαν όλους τους άλλους, οι άνδρες οι οποίοι αντιμετωπίζουν τη συζήτηση ως αγώνα, στον οποίο όλοι συναγωνίζονται για να πάρουν το λόγο, μπορεί να συμπεριφέρονται στις γυναίκες ως ίσες μ' αυτούς, περιμένοντας ότι θα αγωνι-

στούν να πάρουν το λόγο όπως όλοι. Όμως, οι γυναίκες είναι μάλλον απίθανο ότι θα κάνουν κάτι τέτοιο, εφόσον δε θεωρούν τις συζητήσεις ως κάτι ανταγωνιστικό και έχουν πολύ λίγη εμπειρία στο να αγωνίζονται για το δικαίωμά τους να ακουστούν. Εντελώς το αντίθετο, μάλιστα, η Elizabeth Aries βρήκε ότι οι ομιλητικές γυναίκες σε ομάδες συζήτησης συχνά προσκαλούσαν τα πιο σιωπηλά μέλη της ομάδας να μιλήσουν.

ΜΗ ΤΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΕΣ ΕΠΙΚΑΛΥΨΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Ενώ οι παρεμβολές που κάνουν στις συζητήσεις οι γυναίκες με διάθεση συνεργασίας συχνά ενοχλούν τους άνδρες, επειδή αισθάνονται ότι τους παίρνουν το θέμα της συζήτησης μέσα από το στόμα, οι άνδρες συχνά ενοχλούν τις γυναίκες οικειοποιούμενοι ή αλλάζοντας το θέμα (της συζήτησης). Ένα παράδειγμα τέτοιου είδους διακοπής απεικονίζεται στο διήγημα της Loggie Moore "You're Ugly, Too" (Είσαι κι άσχημος). Η ηρωίδα αυτού του διηγήματος, καθηγήτρια ιστορίας, ονομαζόμενη Ζωή, έχει κάνει ένα υπερηχογράφημα για να εντοπιστεί κάποιος όγκος που έχει στην κοιλιακή χώρα. Καθώς γυρίζει στο σπίτι με το αυτοκίνητό της μετά το τεστ, κοιτάζεται στο μικροσκοπικό καθρέφτη και θυμάται ένα ανέκδοτο:

Σκέφτηκε το ανέκδοτο για ένα τύπο που επισκέπτεται το γιατρό του και ο γιατρός του λέει, «Ξέρεις, λυπάμαι που το λέω, έχεις έξι βδομάδες ζωής».

«Θέλω μια δεύτερη γνώμη», λέει ο τύπος...

«Θέλεις δεύτερη γνώμη; Εντάξει» λέει ο γιατρός. «Είσαι κι άσχημος». Της άρεσε αυτό το ανέκδοτο. Το έβρισκε φοβερά μα φοβερά αστείο.

Στη συνέχεια της ιστορίας, σ' ένα πάρτι την παραμονή των Αγίων

Πάντων, η Ζωή συζητά μ' έναν άνδρα, τον Earl, που μόλις έχει πάρει διαζύγιο, με τον οποίο η αδελφή της έχει κανονίσει να πάνουν παρέα. Ο Earl ρωτάει: «Ποιο είναι το πιο καλό σου ανέκδοτο»; Ακολουθεί η συνέχεια:

«Α, το πιο καλό μου ανέκδοτο είναι μάλλον — εντάξει.

Ένας τύπος πάει στο γιατρό του και —»

«Νομίζω ότι το ξέρω» διακόπτει ο Earl ανυπόμονα. Θέλει να το πει ο ίδιος. «Ένας τύπος πηγαίνει στο γιατρό και ο γιατρός του του λέει ότι έχει και καλά και κακά νέα — αυτό δεν ήταν»;

«Δεν είμαι σίγουρη» λέει η Ζωή. «Ίσως αυτό είναι μια παραλλαγή του δικού μου».

«Έτσι ο τύπος λέει, 'Πες μου τα άσχημα νέα πρώτα' και ο γιατρός λέει 'Εντάξει, έχεις τρεις βδομάδες ζωής'. Ο τύπος βάζει τις φωνές 'Τρεις βδομάδες ζωής! Γιατρέ, για να ακούσω και τα καλά νέα'. Και ο γιατρός: 'Είδες εκείνη τη γραμματέα στην είσοδο; Τελικά την πήδηξα'.

Η Ζωή ζαρώνει τα φρύδια.

«Δεν είναι αυτό που σκέφτηκες»;

«Όχι» Υπήρχε μομφή στη φωνή της. «Το δικό μου ήταν διαφορετικό».

«Ω» είπε ο Earl. Κοίταξε πέρα και ξανά πίσω. «Τι είδους ιστορία διδάσκεις»;

Όταν ο Earl διακόπτει τη Ζωή, δεν το κάνει για να τη στηρίξει στη διήγηση του ανεκδότη, αλλά για να το πει εκείνος αντί γ' αυτήν. Κι ακόμα χειρότερα, το ανέκδοτο που λέει δεν είναι απλώς διαφορετικό: είναι προσβλητικό για μια γυναίκα. Όταν μαθαίνει ότι το ανέκδοτό του δεν είναι το ίδιο με το δικό της, δε ρωτάει ποιο ήταν το δικό της. Αντίθετα, μπαίνει σε τελείως άλλο θέμα («Τι είδους ιστορία διδάσκεις;»).

Οι περισσότεροι θα συμφωνούσαν ότι η διακοπή που έκανε ο Earl παραβίασε τα δικαιώματα λόγου της Ζωής, επειδή έγινε τη στιγμή που η Ζωή ετοιμαζόταν να πει ένα ανέκδοτο και της αφείρεσε το ρόλο του αφηγητή. Αλλά και η Ζωή υποχώρησε αμέσως στην προθυμία του Earl να πει εκείνος το ανέκδοτό της. Μόλις

είπε «Και καλά και κακά νέα», ήταν προφανές ότι είχε υπέροχο άλλο ανέκδοτο. Αντί όμως να απαντήσει «Όχι» στην ερώτησή του «... αυτό δεν ήταν;» η Ζωή απαντά «Δεν είμαι σίγουρη αν μπορεί να είναι παραλλαγή του δικού μου», υποστηρίζοντας την πρόκλησή του και δείχνοντας ότι υπάρχει συμφωνία, τουλάχιστον στην πραγματικότητα υπήρξε ασυμφωνία. Αυτός που θεωρεί τη συζήτηση κάτι σαν πεδίο ανταγωνισμού, θα μπορούσε να πάρει θάρρος από το σημείο αυτό, αν όχι και νωρίτερα. Η Ζωή, όμως, προτιμά να θεωρεί τη συζήτηση σαν ένα παιχνίδι, στο οποίο ο συνομιλητής έχει την υποχρέωση να στηρίξει τα λόγια του. Αν γνωρίζονταν αρκετά καλά, ώστε να το συζητήσουν αργότερα, ο Earl θα μπορούσε να την έχει προκαλέσει, «Γιατί δε με σταμάτησες, όταν είδες ότι επρόκειτο να πω διαφορετικό αντίθετο;» μ' άφησες να συνεχίσω και έπειτα γίνεσαι έξω φρενών»;

Ένα άλλο μέρος της ίδιας ιστορίας δείχνει ότι δεν είναι η επιτυχία ή η αποτυχία της ομιλίας αυτή που δημιουργεί τη διακοπή, αλλά οι ερωτήσεις μοί του διαλόγου που αρπάζουν το θέμα από το στόμα του συνομιλητή. Η Ζωή αισθάνεται πόνο στο στομάχι, ζητάει συγγνώμη και εξαφανίζεται στην τουαλέτα. Όταν γυρίζει ο Earl τη ρωτά πώς αισθάνεται και εκείνη του λέει ότι αυτόν τον καιρό κάνει πολλές ιατρικές εξετάσεις. Αντί να τη ρωτήσει για την υγεία της, ο Earl της προσφέρει από το φαγητό που έφεραν, ενώ εκείνη ήταν στην τουαλέτα. Μασώντας του λέει «Αν είμαι τυχερή, θα τη βοηθήσω με εγχείρηση χολής». Ο Earl αλλάζει το θέμα: «Ωστε η αδελφή σου παντρεύεται; Πες μου, τι ιδέα έχεις πραγματικά για τον έρωτα». Η Ζωή αρχίζει να απαντά:

«Καλά. Θα σου πω τι σκέπτομαι για τον έρωτα. Άκου μια ερωτική ιστορία. Αυτή η φίλη μου —»

«Έχεις κάτι στο σαγόνι σου», είπε ο Earl και έκανε να την αγγίξει.

Όπως και όταν προσφέρουμε φαγητό, το να βγάλουμε ένα σκαμπιδάκι από το πρόσωπο του άλλου μπορεί να έχει προτεραιότητα έναντι της συζήτησης, όμως καθώς το κάνει ο Earl ακριβώς τη στιγμή που ο η Ζωή αρχίζει να λέει κάτι, μοιάζει σαν σημάδι έλλειψης ενδιαφέροντος για αυτά που λέει και έλλειψης σεβασμού

στη δικαίωμά της να συνεχίσει. Επιπλέον, αυτό δεν αποτελεί συμπεριλαμβανόμενο περιστατικό, αλλά ένα ακόμη σε μια ολόκληρη σειρά από τέτοια περιστατικά. Ο Earl δεν αντέδρασε στην αποκάθαρση της Ζωής για τα προβλήματα της υγείας της με σχετικές ερωτήσεις ή με κάτι υποστηρικτικό, δεν πρόσφερε καμιά συμβουλή ούτε συσχέτισε τις αποκαλύψεις για την υγεία της με κάποιο άλλο στοιχείο δικό του πρόβλημα. Αντίθετα, γύρισε τη συζήτηση σε άλλο θέμα — του έρωτα — που μπορεί να σκέφτηκε ότι είναι πιο ενδιαφέρον. Άλλο θέμα από μια εγχείρηση χολής για το ξεκίνημα μιας ερωτικής σχέσης. Για τον ίδιο λόγο, η κίνηση να βγάλει ένα σκαμπιδάκι από το σαγόνι της μπορεί να ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία για να αγγίξει το πρόσωπό της, ευκαιρία που δεν ήθελε να αφήσει να περάσει έτσι. Στην πραγματικότητα, πολλές από τις κινήσεις του μοιάζουν να αποτελούν προσπάθειες για να στρέψουν τη συζήτηση προς την κατεύθυνση του φλερτ.

ΠΟΙΟΣ ΟΔΗΓΕΙ;

Επομένως, το να διακόπτει κανείς τους άλλους δεν έχει να κάνει με την επιθυμία πολύ με τη δημιουργία λεκτικών ήχων, ενώ κάποιος άλλος μιλάει, αν και έχει πράγματι να κάνει με θέματα κυριαρχίας, ελέγχου και εκδήλωσης ενδιαφέροντος και φροντίδας. Γυναίκες και άνδρες αισθάνονται ότι αλληλοδιακόπτονται εξαιτίας των διαφορετικών τους επιδιώξεων με την ομιλία. Οι άνδρες που βλέπουν τη συζήτηση ως αγώνα επικράτησης μπορεί να καταβάλλουν προσπάθεια όχι να στηρίζουν το λόγο του άλλου, αλλά να οδηγούν τη συζήτηση προς άλλη κατεύθυνση, ίσως αυτή με την οποία θα καταλάβουν το επίκεντρο της σκηνής λέγοντας μια ιστορία, ένα ανέκδοτο ή κάνοντας επίδειξη γνώσεων. Όμως, στην προσπάθειά τους αυτή αναμένουν ότι οι συνομιλητές τους θα προβάλουν αντίσταση. Οι γυναίκες που υποχωρούν στις προσπάθειες αυτές το κάνουν, όχι επειδή είναι αδύναμες ή ανασφαλείς ή από υπερβολικό

σεβασμό, αλλά επειδή δεν έχουν μάθει να αποκρούουν τις προθέσεις να τους αρπάζουν το τιμόνι της συζήτησης. Θεωρούν την στροφή της συζήτησης προς διαφορετική κατεύθυνση όχι ως κίνηση του παιχνιδιού, αλλά ως παραβίαση των κανόνων του παιχνιδιού.

Το να κατηγορείσαι ότι διακόπτεις τη συζήτηση, ενώ γνωρίζεις ότι δεν είχες αυτή την πρόθεση, είναι εξίσου απογοητευτικό όσο το να αισθάνεσαι ότι σε διέκοψαν. Τίποτα δεν είναι τόσο απογοητευτικό σε μια στενή σχέση όσο το να κατηγορείσαι για καταστάσεις, ιδίως από κάποιον που αγαπάς και που θα έπρεπε να σε καταλαβαίνει, αν φανταστούμε ότι υπάρχει κάτι τέτοιο. Η διαδοχική υποστήριξη στη συζήτηση που κάνουν οι γυναίκες μπορεί να εξοργίζει τους άνδρες, που θα προτιμούσαν ένα είδος λεκτικής διαμάχης. Όμως, ένα αριστέρο χτύπημα μέσα στο πνεύμα της διαμάχης μπορεί να εξελιχθεί σε νοκ-άουτ, αν οι γροθιές του αντιπάλου δεν είναι υψωμένες για απόκρουση.

ΟΚΤΩ

Αλίμονό σου Αν το Κάνεις

Ο Morton, ψυχολόγος και μέλος του προσωπικού μιας ιδιωτικής κλινικής, έχει πρόβλημα με τη διευθύντρια της κλινικής, τη Roberta. Στη συνέντευξη του προσωπικού η Roberta πάντα ανοίγει τη συζήτηση για διάφορα θέματα, ζητώντας τη γνώμη όλων των μελών του προσωπικού. Προκαλεί την ανταλλαγή απόψεων για τα υπέρ και τα κατά των διάφορων προτάσεων, αλλά κατά κάποιο τρόπο στο τέλος της συνέντευξης πάντα καταλήγουν να έχουν αποφασίσει — με συναίνεση — να κάνουν αυτό που η Roberta θεωρεί καλύτερο. Οι γυναίκες στο προσωπικό είναι ευχαριστημένες από τη Roberta ως διευθύντρια. Νιώθουν ότι ακούει τις απόψεις τους και τους αρέσει η τακτική της να παίρνονται οι αποφάσεις με συναίνεση παρά δια της πυγμής. Αντίθετα, ο Morton θεωρεί ότι η Roberta είναι χειριστικός τύπος. Αν πρόκειται να γίνει τελικά αυτό που θέλει εκείνη, τι νόημα έχει να τους βάζει στον κόπο να εκφράζουν γνώμες; Εκείνος θα προτιμούσε μια τακτική επιβολής των κανονισμών, αφού αυτή είναι το αφεντικό.

Η εντύπωση του Morton ότι η Roberta δεν ενεργεί ως αφεντικό είναι αποτέλεσμα διαφορών στο στυλ. Εκείνη όντως λειτουργεί